

Toespraak herdenking 4 mei 2020

Beste inwoners van Ouder-Amstel,

Het is een vreemde gewaarwording. Het is 4 mei en vandaag spreek ik u toe vanuit mijn kamer in het gemeentehuis. Het was om acht uur stil om mij heen en dat voelt vertrouwd. Maar het was dit keer een lege stilte, want er was verder niemand om die stilte mee te delen en te beleven. En dat voelt onwerkelijk.

Het is vandaag de 75ste keer dat we onze oorlogsslachtoffers herdenken. Een bijzonder moment. En we beseffen we misschien wel meer dan ooit dat onze vrijheid nooit vanzelfsprekend is en altijd gekoesterd moet worden.

Immers, vanwege de kans op besmetting met corona komen we vandaag niet samen in de kerken in Duivendrecht en Ouderkerk aan de Amstel en staan we tijdens de twee minuten stilte niet naast elkaar. We herdenken de oorlog vanuit huis, sommigen met het gezin of een goede vriend of vriendin en sommigen alleen.

Gelukkig hebben we de klokken gewoon horen luiden; is de taptoe gespeeld; legde de koning een krans op de dam en sprak hij ons toe. Zo vinden we de verbinding met en naar elkaar en staan we dus ook vandaag, zij het virtueel, schouder aan schouder. Ieder met eigen herinneringen en gedachten.

Herinneren en herinnerd worden is iets wat mensen en gebeurtenissen levend houdt. Daarom wil ik u graag mee terugnemen naar 4 mei 1942. De datum waarop tientallen Joodse inwoners van Ouder-Amstel door de Duitse bezetter gedwongen werden huis en haard achter te laten. Velen van hen kwamen later om in onder andere Sobibor, Theresienstadt of Auschwitz. Gewone mensen, gewone families, gewone inwoners van Ouder-Amstel.

Lang wisten wij hier niets vanaf. Lang bleef deze herinnering verborgen en leken deze Joodse inwoners als het ware niet te hebben bestaan. Ik ben dankbaar dat Ruud Siekerman met zijn boek, deze leemte in ons collectieve geheugen heeft gevuld, zodat we juist vandaag bij deze 75ste herdenking ook deze mensen in onze gedachten hebben.

Het geweld en de verschrikkingen van oorlog maken herinneringen die in het geheugen staan gegrift. Pijn, machteloosheid en intens verdriet komen samen in een beeld dat je tot in de kleinste details voor je ziet. Een beeld dat wij, de nieuwe generaties, nooit zo goed kunnen inkleuren als zij die er wel bij waren. Daarom is het zo belangrijk hun

verhalen te horen en te delen met ons, wij, die er niet bij waren. Omdat die verhalen ons steeds weer laten horen hoe kostbaar maar ook hoe kwetsbaar onze vrijheid is.

Luisterend naar verhalen van onze eigen inwoners, hoorde ik over ijsbloemen op de ramen tijdens een ijsskoude hongerwinter, over een vrachtwagen met een lijk op het erf, een mooie witte schaal met vorken voor mensen uit Amsterdam op zoek naar eten, over een gejatte fiets, een verloren helm en over brood dat werd klaargemaakt maar nooit gegeten. Ik hoorde over kinderen, peuters nog, die hun vader of oom nooit zouden kennen, over een moeder die tot haar dood bleef opveren als de deurbel ging. Hopend dat haar kind zou binnenkomen. Hoop die bleef maar nooit kon worden vervuld.

Het zijn die verhalen die ons bewust maken dat vrijheid nooit vanzelfsprekend is en altijd gekoesterd moet worden.

Het zijn die verhalen die ons doen beseffen dat wij verantwoordelijk zijn voor die vrijheid, verantwoordelijk zijn voor het doorgeven van die vrijheid.

Morgen vieren wij dat we 75 jaar vrij zijn. Een mensenleven lang. Maar elders worden er nieuwe verhalen geschreven, worden er in het geheugen van kinderen nieuwe herinneringen gebeiteld, ontstaat opnieuw pijn, machteloosheid en verdriet.

Laat het geluid van toen nooit verstommen. Laten we met elkaar de verhalen blijven vertellen. Laten we blijven luisteren totdat er geen nieuwe verhalen meer komen en we nog slechts 'oude' verhalen doorgeven. Laten we altijd blijven hopen dat dat kan.

* * * * *

Uit een gedicht van Huub Oosterhuis (2003)

Sinds onheuglijke tijden	In naam van hen
staat de hoop geschreven	die vóór ons waren
dat ooit grote woorden als	en omwille van wie na ons komen
'verzoening - leed geleden -	
mensenrecht - schoon water - vrede'	blijf die grote woorden dromen -
	laat de hoop niet varen.
tot een nieuwe wereld worden	
eindelijk de echte.	